Cana asobnaha numaru 20 hr. Pierasyłka apłačana ryčałtam

Nr. 37. Wilnia, Niadziela 30 Kastryčnika 1932 h. Hod VIII (XVI).

Biełaruskaja KRYNICA

PALITYČNAJA, HRAMADZKAJA i LITERATURNAJA HAZETA

Adres Redakcyi i Administracyi: WILNIA, LUDWISARSKAJA 1-19. (Wilno, Ludwisarska 1-19) Redakcyja adčyniena ad 9 hadz. ran. da 4 hadz. wieč.

Ceny abwiestak pawodle úmowy.

„Biel. KRYNICA" kaštuje na hod—4 zał., na paŭhoda — 2 zał., na 3 miesiacy—1 zał. Zahranicu ŭdwaja drażej.
HAZETA WYCHODZIĆ RAZ U TYDZIEŃ.

Liha Narodaŭ i Nacyjanalnyja Mienšaści.

Pa akančeńni suświetnaj wajny ŭ 1919 h. miž dziaržawami pieramožnikami i pieramožanymi byŭ padpisany, ci lepš skazać: pieramožanym padyktawany — tak zwany Wersalski Traktat, jaki pakroiŭ mapu Eŭropy, pawyznačaŭ sučasnyja hranicy mnohich dziaržaŭ Eŭropy i staŭsia praŭnaj padstawaj ich mižnarodnych adnosinaŭ.

Jak i wialikaja bolšaść padobnych traktataŭ, tak i Traktat Wersalski, apiorty pradusim na sile fizyčnaj i padyktawany narodnym samalubstwam dziaržaŭ-pieramožnikaŭ, akazaŭsia duža dalokim nia to što ad idealnaści, ale nawat ad zwyčajnaj pryzwaitaści mižnarodnaha sužyćcia.

Wersalski Traktat, wykrojwajučy niekatorym, — patrebnym imperjalizmu pieramožnikaŭ,— dziaržawam hranicy, časta narezaŭ tudy i kawałkaŭ žywych narodnych arhanizmaŭ, jakija jšče byli zasłabyja, kab mahli henaj „operacyi" spraciwicca. Takim čynam užo tady, pry padpiswańni Wersalskaha Traktatu, było stworana pytańnie tak zw. Nacyjanalnych Mienšaściaŭ, ci praściej kažučy — pytańnie tych narodaŭ, jakija časta z wialikimi prastorami swajej terytoryi byli addany pad „wysokuju apieku" tej, ci inšaj dziaržawy.

Ale pieramožnyja dziaržawy byli „ščodryja" — jany nie ščadzili na papiery achwoty ŭziać u „abaronu" henyja Nacyjanalnyja Mienšaści, jeny da taho-ž Wersalskaha Traktatu dadali tak-ža Traktat ab Nacyjanalnych Mienšaściach, byccam dla abarony prawoŭ ich prad tymi dziaržawami, pad jakija tyja papali, — wiedajučy, što jak usio ŭ Eŭropie ŭstalicca, lohka ich možna budzie pryharnuć bližej da ruk. Pieramožnyja dziaržawy adnosna niedziaržaŭnych narodaŭ razważali tak, jak razważaje sielanin naš adnosna niaŭježdžanaha swajho kania — „kosiu, kosiu, pokul u wahłobli, a potym—bičam"...

Treba tolki było stwaryć takuju mižnarodnuju arhanizacyju, jakaja-b pilnawała wykonwańnia Wersalskaha Traktatu ahułam i ab Nac. Mienšaściach u asobnaści, traktataŭ, jakija-b z adpawiednaj „pawahaj" i siłaj spyńwali ŭsiakija imknieńni da samastojnaha žyćcia niedziaržaŭnych narodaŭ.

U dobraj dušy amerykanskaha prezydenta Wilsona paŭstała dobraja dumka ab stwareńni sapraŭdy brackaj, sapraŭdy mižnarodnaj arhanizacyi, u jakoj sapraŭdy bralisia b u wabaronu nacyjanalnyja prawy ŭsich narodaŭ, biaz uwahi na toje, ci jany majuć swaju dziaržawu, ci nie. Woś-ža hetuju wysoka sprawiadliwuju dumku Wilsona padchwacili pieramožnyja dziaržawy i wykarystali jaje dla swaich zaborčych, samalubnych metaŭ.

Paŭstała arhanizacyja, jakaja susim niasłušna była nazwana Lihaj Narodaŭ, bo jana adpačatku swajho paŭstańnia až da siańnia źjaŭlajecca lihaj dziaržaŭ, a nie narodaŭ, u jakoj pieršuju skrypku jhrajuć wialikija i bolšyja dziaržawy, što z suświetnaj wajny wyšli pieramožnikami.

Adnak na fałšy ničoha na świecie trywałaha zbudawać nia možna. Siańnia fałš Lihi Narodaŭ wyłazie na wierch i wykazwajecca ŭ pieršuju čarhu ŭ jaje poŭnaj słabaści. Liha Narodaŭ siańnia niazdolnaja nia tolki pałahodzić jakoje bolšaje nieparazumieńnie miž narodami, prykładam Japonska-Kitajskaja wajna, nia tolki niazdolnaja škirawać na zdarowuju darohu tak ciažki sučasny mižnarodny ekanamičny kryzys, ale jana niazdolnaja tak-ža, dy j nia maje da hetaha dobraj woli,—kali nie abaranić prawy, dyk choć pałahodzić sapraŭdy niesprawiadliwaje pałažeńnie niekatorych, časta susim niemałych, tak zw. Nacyjanalnych Mienšaściaŭ, Wersalski Traktat jakich addaŭ pad panawańnie niekatorych dziaržaŭ.

Pomnicca, — niekalki hadoŭ tamu trapiła ŭ „wysokuju" Lihu Narodaŭ i sprawa biełaruskaja z Polšču, na što Biełarusy atrymali nawat pakwitawańnie, ale bolš ničoha.

Traplajucca tudy, i dawoli časta, sprawy— tak-ža z Polšču — ukrainskija i tak-ža zwyčajna astajucca biez razhladu.

Na apošniaj sesii Lihi, jakaja adbywałasia ŭ pałowie biahučaha miesiaca siol. hodu, niamiecki delehat damahaŭsia źmieny dasiulešniaj farmalnaj procedury što da Nacyjanalnych Mienšasciaŭ u Lizie Narodaŭ, kab prawy ich lohka traplali pad razwahu Lihi, kab tam mahli baranić henyja sprawy padaŭšyja ich i kab pry Lizie byŭ stworany stały kamitet z troch asob, jak znaŭcoŭ spraŭ Nacyjanalnych Mienšaściaŭ. Ale i z hetaha nia wyšła ničoha, bo sprawu hetu prawalili pradstaŭniki dziaržaŭ, u jakich jošć mnoha Nacyjanalnych Mienšaściaŭ, u ich liku i polski ministr A. Zaleski.

Adhetul wywad: Biełarusy, pad panawańniem silnych hetaha świetu, kab wyjści na wolny šlach, peŭnie-ž pawinny dawać znać ab sabie Eŭropie, a nawat i Lizie Narodaŭ, ale ŭsie swaje siły — jak i ŭsie swaje nadziei — pawinny źwiarnuć na swoj narod: na pahłybleńnie jaho narodnaj, socyjalnaj i palityčnaj świedamaści, na budžeńnie jaho sił duchowych...

Świata Aščadnaści.

31 kastryčnika s. h. uwieś kulturny świet światkuje 9-ty ŭžo raz Świata Aščadnaści. Asabliwaje niejkaje heta świata! Pačatak swoj biare jano z Italii (Milan) ŭ 1924 h., a śiahońnia rasšyrana ŭžo pa celym świecie.

Nie adnamu zdasca, što niama chiba bolšaha biazhłuździa, jak siahońnia dy hawaryć jašče ab aščadnaści: *„Ci-ž moža być mowa jašče ab niejkaj tam aščadnaści, kali niama čym ababnać pieršyja z najpieršych štodziennych patrebaŭ?"* — Heta jošć najsilniejšy kozyr u rukach tych, chto kaža, što siahońnia aščadnaść niemahčymaja. Ale pryhledźmasia, ci tak sapraŭdy jošć.

Praŭda, sielanin naš, pieradusim siańnia, hrašej nia maje. Ale hety niedastatak hrašej, heta nia pryčyna našaj siańnia hality, a skutak (wynik) niedatasawańnia formaŭ i sposabaŭ našaj sialanskaj haspadarki da wymohaŭ času. Pryčyny-ž z wynikam miašać nia možna! Treba tolki pieramahčy pryčyny, a wyniki źniknuć sami.

Jakija-ž heta pryčyny dziejuć u našaj haspadarcy tak zhubna, što dawodziać nas da biezhrašoŭja i biaźmiežnaj biady? — Pryčyn hetych — procma, ale ŭsie jany pachodziać ad adnaho byccam korania: ad niaŭmiełaści šyrokich masaŭ — nia tolki šyrokich — canić i kirawać naležna swaju pracu i swoj čas. Praca fabryčnaja, katoraj kirujuć ludzi daznanyja, wučonyja i siahońnia lepš apłačwajecca ad pracy ziemlarobskaj, jakoj da siahońnia kiruje, najčaściej sam tolki „haspadarski rozum". Čamu? Bo na fabrycy wyrachawany kožny ŭzmach pracoŭnaj ruki, kožnaja minuta času i kožny hrošyk; na fabrycy aščadna haspadarać z pracaj, časam i hrašmi.

I wioska naša, a lepš — ziemlarobstwa— budzie apłačwacca tolki tady, kali i tut nawučymsia haspadarna ŭžywać nia tolki hrošy, ale tak-ža pracu i čas. Raniej? — nikoli! A ab tym, što pa wioskach našych biespawarotna marnujecca čas i praca, chiba-ž kožny dobra wiedaje i špiracca nia stanie. Dzieła hetaha i siahońnia nawat sprawa aščadnaści na našaj wioscy pieradusim jošć wielmi na časie. Jak-ža adnak hetu aščadnaść na wioscy zastasawać.

Što na fabrycy ŭsio wyrachawana i ničoha nie marnujecca, heta nia dziwa: tam lohka wydać zahad zhary: jak, što, kali i kolki treba rabić — i ŭsio hatowa.

Inakšaja susiom sprawa na wioscy ŭ ziemlarobstwie. Tut kožny sabie pan i ab nijakich zahadach mowy być nia moža; tut jošć adnaadzinaja daroha, daroha ŭświedamleńnia, kab kožny dabrawolna zastasawaŭsia da wymohaŭ aščadnaści: času, pracy i majemaści (hrašej). Nia kožny adnak u sile ŭ swajej haspadarcy stasawać aščadnaść pracy i času, bo na heta patrebna pryhatawańnie. Dziela taho ŭsie kulturnyja ziemlaroby zahranicy łučacca ŭ arhanizacyi kult.-haspadarčyja i supolna biaruć sabie čaławieka da hetaha pryhatawanaha, jaki i kiruje ich nym časam i ichnaj pracaj. A wynik? — ničoha ŭ haspadarcy nie marnujecca. I tamu zahraničnaje ziemlarobstwa staić hetak wysaka.

Usio heta treba ŭspomnić i razważyć u Dzień Aščadnaści i nam, biełarusam. Naš sielanin i naš rabotnik pracuje ad rana da wiečara. Bieda jaho ciśnie adnak, bo jon — pryznajma!— nia ŭmieje być aščadnym što da pracy i času, a ŭ wydadkach hrašowych — nia ŭmieje adroźnić patrebaŭ pieršaradnych, nieabchodnych ad druharadnych, a to i susiom niepatrebnych, jak tabaka, harełka i žyćcio nad stan. Zrazumieńnia hetych praŭdaŭ nam nie chapaje. Ich treba šyrać ad čaławieka da čaławieka, pasobku i arhanizawana. Nielha dumać, kab tolki pieražyć siahońniašni dzień, bo zaŭtra moža być jašče horšym, jašče ciažejšym. Hetaha wuča i wymahaje aščadnaść.

Budźma-ž aščadnymi prynamsia ad siahońnia! Aščadźajma čas, pracu, majemaść! Nia žyjma nad stan! Pamiatajma ab budučyni, a jana nie zabudziecca i ab nas!

A. K.

† Ks. Jazep Šimkunas.

17.X. siol. h. u Wilni rasstaŭsia z hetym świetam litoŭski ksiondz Jazep Šimkunas. Žyćcio i praca jaho hetak źwiazana z Biełarusami, što i ad nas naležycca jamu choć źmienia ŭspaminaŭ.

Radziŭsia 1862 h. u byŭšym Nowa-Aleksandraŭskim paw., wučyŭsia śpierša doma, a paśla ŭ niamieckaj himnazii ŭ Libawie i ŭrešcie — ŭ Wilenskaj Duch. Seminaryi.

Pa skančeńni Seminaryi ŭ 1887 h., Ks. J. Š. pracawaŭ dziesiać hadoŭ jak wikary na biełaruskich parafijach: u Biełastoku, u Hožy, u Suchawoli, u Słonimie. Na stanowišča probašča nie dapuskali jaho rasiejskija carskija ŭłady za toje, što wioŭ jon rašučuju baraćbu z rusyfikacyjnaj palitykaj u kaściele.

Urešcie pa dziesiacioch hadoch wikaryjatu Ks. J. Š. u 1897 h. byŭ naznačany na probašča ŭ litoŭskuju parafiju Širwinty. Ale i tut tak-ža nia mieŭ jon supakoju: z adnaho boku musiŭ i tut zmahacca z nastupam rasiejskaj palityki, a z druhoha boku—z nastupam polskaha nacyjanalizmu, jaki, jak wiedama, i relihijnaje žyćcio Litoŭcaŭ nie dapuskaŭ ich rodnaj mowy.

U wyniku hetaj nialohkaj baraćby na dwa fronty, Ks. J. Š. z probašča ŭznoŭ apynuŭsia wikarym u litoŭskaj parafii Daŭgiališki, adkul urešcie byŭ naznačany na probašča ŭ Mušniki, dzie prabyŭ až da 1910 h.

Z Mušnik Ks. J. Š. byŭ naznačany na probašča ŭ biełaruskuju parafiju Gieranony, probaščam jakoj byŭ da 1914 h. i dzie dawiełosia pieražyć i pieraciarpieć jemu jašče bolš.

Nadyšła wajna i niamieckaja okupacyja. Na sialach našych pačałasia haspadarka niamieckich žandaroŭ. Ks. J. Š., dobra znajučy niamieckuju mowu, u abaronie biezbaronnych pawioŭ z niamieckimi wajennymi ŭładami rašu-

čaje zmahańnie. Dy apranča hetych uładaŭ, musiŭ jon tak-ža časta wystupać prociŭ miajscowaha mahnata hrafa Korwin-Mileŭskaha, jaki ŭ supałcy z Niemcami tak-ža kryŭdziŭ naša sialanstwa. Jasna — siły byli niaroŭnyja. Ks. J. Š. na pačatku 1915 h. byŭ wysłany ŭ Niamieččynu, dzie i praharawaŭ usiu wajnu, až da kanca 1918 h., kali ŭrešcie, raźbity fizyčna i moralna, wiarnuŭsia ŭznoŭ u Gieranony.

Pry palakoch ŭrešcie Ks. J. Šimkunasa spatkali nowyja trudnaści i biedy, a ŭsio z pryčyny zastupnictwa jaho za pakryŭdžanych ludziej. U 1919 h. hien. Šeptycki šleć na jaho skarhu da biskupa i damahajecca kary, byccam za warožyja jaho adnosiny da polskaha wojska. Šluć tak-ža na jaho skarhi da biskupa i polskija pany za toje, što nie paddzieržywaje polskaha nacyjanalizmu.

U 1924 h. Ks. J Š. byŭ naznačany na nowuju parafiju Asowa Na hetym stanowišču polski nacyjanalizm pačaŭ bambardawać jaho ŭžo z harmat wialikaha kalibru. U 1929 h. Ks. J. Š. mieŭ nawat sudowuju sprawu byccam za niejkuju jaho łučnaść z litoŭskimi stralcami Sud adnak abwinawačanaha apraŭdaŭ.

Urešcie Ks. J. Š., zamučany baraćboj za praŭdu i prycisnuty hadami — mieŭ užo 71 hod, silna raschwareŭsia, doŭha pralažaŭ u špitali i woś u minułym tydni adyšoŭ u lepšy świet. Pachawany Ks. J. Š. na Wilenskich Antakolskich mohiłkach,

*

Za časaŭ carskich, kali my Biełarusy jašče badaj spali snom nieprabudnym, a kali ŭžo litoŭski narodny ruch značna raźwiwaŭsia, polskija wilenskija biskupy i ich zastupniki, ksiandzoŭ Litoŭcaŭ zwyčajna naznačali na biełaruskija parafii, kab takim čynam pieraškodzić im u litoŭskaj narodnaj pracy.

Robiać jany toje-ž samaje i dla tej-ža samaj mety i siańnia, tolki ŭžo nie z adnymi ksiandzami Litoŭcami, a j z Biełarusami, naznačajučy hetych apošnich zwyčajna na polskija parafii.

Ale niama taho błahoha, kab nia wyšła na dobraje. Tak i tut. Ksiandzy Litoŭcy, adarwanyja ad rodnaj niwy, dawoli časta całkom ščyra paświačali swaje siły narodu biełaruskamu, padnosiačy jaho kulturu i budziačy nacyjanalnuju świedamaść. Wiedajem, što hetak rabili, užo siańnia niažywyja, litoŭskija ksiandzy: Burba, Mironas i inš., a siarod ich i Ks. J. Šimkunas.

Ksiodz hety, budučy ŭ Gieranonach, sapraŭdy zasiawaŭ tam ziarniaty biełaruskaha adradžeńnia i ahułam byŭ całkom ščyrym našym pryjacielem. Heta dziakujučy jamu, u Gieranonach siańnia jošć świedamyja Biełarusy.

Słowam, byŭ heta praŭdziwy žaŭnier Chrystoŭ, haračy apostał Praŭdy Jahonaj, śmieły zastupnik i abarońnik pakryŭdžanych, ščyry pryjaciel Biełarusaŭ.

Dyk wyražajem na hetym miejscy sardečny žal z pryčyny jaho śmierci i z hłybokaju pašanaj skłaniajem čało naša prad jahonym ducham...

M. K.

Baraćba kamunistyčnych hijerarchaŭ.

Paśla śmierci kamunistyčnaha patryjarcha Lenina, balšawickaja hijerarchija biazupynna pieražywaje nutrany kryzys. Baraćba miž Trockim i Stalinam za patryjaršy prastoł končyłasia pieramohaj apošniaha. Stalin, abniaŭšy prastoł kamunistyčnaha patryjarchatu, aryštawaŭ prychilnikaŭ Trockaha, wykľučyŭ ich z kam. partyi, a samoha Trockaha wysłaŭ zahranicu. Takim čynam u kamuniźmie paŭstaŭ pieršy razłom: — „prawawierny" kamunizm na čale z Stalinam i kamunistyčnaja sekta — na čale z Trockim.

Nia doŭha byli łady ŭ „prawawiernym" kamuniźmie pad kiraŭnictwam patryjarcha Stalina. Try hady tamu „zhrašyŭ" hijerarch Kamieniaŭ i Zinaŭjoŭ, jaki praz doŭhi čas byŭ kiraŭnikom mižnarodnaj kamunistyčnaj misii — III internacyjanału. Abodwa jany pakajalisia i prasili prabačeńnia za „pahrašeńnie".

Za pryznańnie da „hrechu" i pakajańnie Stalin nie prahaniaŭ ich z „prawawiernaha" kamunizmu, ale i nia wieryŭ im, što jany sapraŭdy „prawawiernyja" kamunisty. I nie pamyliŭsia, bo jak Zinaŭjoŭ, tak i Kamieniaŭ, znachodziačysia ŭ łonie „prawawiernaha" kamunizmu, arhanizawali nowuju kamunistyčnuju sektu i imknulisia da taho, kab śkinuć z „patryjaršaha" prastołu Stalina, abwieścić jaho adstupnikam i na „patryjaršy" prastoł pasadzić adnaho z swaich prychilnikaŭ i hetkim sposabam abwieścić siabie hijerarchami „prawawiernaha" kamunizmu, a Stalina i jaho prychilnikaŭ — kamunistyčnymi sektantami. Ab hetych namierach nowaj kamunistyčnaj sekty Stalin dawiedaŭsia na kamunistyčnym sabory (C. K. Partyi), jaki adbywaŭsia ad 28 wieraśnia da 2 kastryčnika siol. h.

Paśla hetaha saboru Stalin biezahladna wykľučyŭ z „prawawiernaha" kamunizmu jak Zinaŭjowa, tak i Kamieniewa, razam z usimi ichnymi prychilnikami, abwiaščajučy ich adstupnikami i niahodnikami kamunistyčnaha imieńnia. Takim čynam nastupiŭ i druhi razłom u kamuniźmie.

Ci hetyja druhija adstupniki złučacca z pieršymi (trockistami), ci stworać swaju asobnuju sektu, — pakulšto niawiedama.

Hałoŭnaja pryčyna hetaha druhoha razłomu palahaje na tym, što Zinaŭjoŭ i Kamieniaŭ, razam z swaimi prychilnikami, inakš tłumačać kamunistyčny dohmat — kolektywizacyju, čymś „prawawiernyja" kamunisty, a najhałaŭniejšaja, što wystupali prociŭ patryjarcha Stalina. Słowam, u łonie kamunizmu niama zhody, a čym hetyja swarki končacca — pakaža budučynia. *P.*

КНІГАРНЯ «ПАГОНЯ» (Вільня, Завальная вул. 6—10) паведамляе, што ўсякія заказы без надасланьня грашэй наперад, выконывацца ня будуць.

Грошы высылаць на чэкавае конто П.К.О. (konto czekowe P.K.O.) інж. Клімовіча № 180.485.

Да цэны кніжак далічваюцца расходы на перасылку поштай.

Z hazet.

„Reszta w ręku Boga"

Što „našy" abšarniki, nakš znanyja jak „žubry kresowe", umieli zaŭsiody łoŭka padšywacca pad płaščyk katalictwa i hetak biazkarna manić kožnaha „bohabojnaha", ab hetym usie chiba-ž dobra wiedajem. Toje adnak, na što ad peŭnaha času pazwalaje sabie wyčwarać na hetym hruncie abšarnickaje wilenskaje „Słowo" pierachodzić usiakuju mieru pryzwaitaści. Sprawa ŭ tym, što „katalickija" abšarniki raptam apynulisia ŭ sietcy z swajoj palitykaj u sprawie relihijnaj unii na biełaruskich ziemlach. Prad kaścielnymi ŭładami jany chacieli b być „bolš katalickimi, jak sam papa", a prad „polskaj racyjaj stanu" — nia mienšymi palakami. Heta im adnak užo nie ŭdajecca i zatym utrymoŭwujecca až śmiešnaja nieraźbiarycha.

Hetak u № 268 siol. h. „Słowa" znachodzim pobač siabie hetkija miž inšym krasački: Katal. Kaściołu ŭ nas pany radziać i wymahajuć u zawodžwańni unii stasawać tolki „sposoby stosowane ongiś" (Bieraście? — red.) a prawasłaŭnych — addajuć „u Božyja ruki", kab ichnaje duchawienstwa „dahaniała ŭ kultury duchawienstwa katalickaje i pačynała adčuwać i dumać paeŭropejsku, a hawaryć tym samym (polskim — red.) jazykom". — Woś i dahawarylisia: budź, biełarusie, katalikom, budź prawasłaŭnym, budź urešcie kim chočaš, ale tolki dumaj i hawary „paeŭropejsku" i stai za polskuju ŭ nas „racyju stanu", a ...budzie dobra!

Znajučy našych wymirajučych „žubroŭ" nielha kaniec-kancoŭ z hetaha dziwicca. Zatoje nia možna zrazumieć jaŭnaj dwuličnaści miascowych katalickich uładaŭ, jakija dašukalisia niadaŭna (1928 h.) „relihijnaha indyferentyzmu" u „Bieł. Krynicy" i BChD za toje tolki, što tut palityčna supracoŭničajuć biełarusy kataliki i prawasłaŭnyja; tyja-ž kaścielnyja ŭłady adnak ani burknuć suproć jaŭnaha nia to što indyferentyzmu abšarnickaha „Słowa", ale prosta jaŭnaha neopahanskaha kultu dla hruboj brachijalnaj siły.

Słuhi i archipastyry Božyja! Bolš sumleńnia i sprawiadliwaści dla ŭsich!

Litoŭska-biełaruska-ŭkrainskaje parazumieńnie.

Za polskim „Kur. Por." z dnia 19.X. s. h. ukrainskaje „Діло" padaje, što ŭ Paniawieży (niezaležnaja Litwa), u paławinie kastryčnika s. h. adbyłosia wialikaje sabrańnie, na jakim praf. Kowienskaha uniwersytetu Biržyška skazaŭ pramowu ab litoŭska-biełaruska-ŭkrainskim parazumieńni. Praf. Biržyška miž inšym skazaŭ, što supracoŭnictwa litoŭcaŭ z biełarusami i ŭkraincami nie pawinna abmiežawacca tolki na terytoryi Polščy. Treba imknucca tak-ža i da pašyreńnia hetaha supracoŭnictwa ŭ halinie mižnarodnaj prapahandy.

Hazety, padajučy hetuju wiestku, dadajuć, što praf. Biržyška apiraŭ swaju pramowu na wiedamuju kancepciju kiraŭnika hitleraŭskaj (niamieckija narodnyja socyjalisty) zahraničnaj

„Samapomač"

Biełaruskaja Kooperatyŭna-Haspadarčaja časopiś. Vilnia, Kastryčnik 1932 h. № 1. Redaktar-vydaviec inž. A. Klimovič.

Pad nazwanym zahałoŭkam u minułym tydni wyšła z druku nowaja biełaruskaja časopiś, ideowy kirunak jakoj ahułam užo widacca z samaha zahałoŭku. Časopiś heta maje być miesiačnaj. Kidajecca pradusim u wočy jaje wonkawy wyhlad — farmat wyhodnaj i strojnaj čaćwiorki, 8 bałonak tekstu, u wokładcy. Pieršuju bałonku wokładki prybiraje stylizawany zahałowak, skombinawany z hraždanki i łacinki, — bo-ž i ŭsia časopiś drukujecca hetymi dwuma šryftami — dalej idzie, symbolizujučy kooperatyŭnaje žyćcio abrazok, dźwiuch družna padanych sabie ruk, wobak jakich uznosiacca kałaski pšanicy i ŭrešcie — na tej-ža pieršaj bałoncy wokładki — krasujecca biełaruski krajewid, krasu jakoha i ŭradžajnaść aświačaje ŭschodziačaje sonca. Abapał złučanych ruk pamieščany wierš J. Kupały, jaki kliča Biełarusa da wytrywałaj pracy na rodnaj niwie i adpawiednyja słowy Irlandca D. Ressel'a, ab značeńni dla kožnaha narodu kooperacyi, samapomačy. Zakančeńniem wokładki na apošniaj bałoncy słuža hustoŭnaja i tak-ža symboličnaja zastawačka, što pradstaŭlaje cełу rad knih i adnu z ich razłožanuju, z narysowanymi na jaje listkoch literami: BKB (Biełaruskaja Kooperatyŭnaja Biblijateka). Jaki strojny symbol wiedy!.. Usie rysunki wykanaŭ biełaruski mastak J. Drazdowič.

Užo wonkawy wyhlad, jak bačym, robić na čytača duža sympatyčnaje ŭražańnie, jakoje jašče bolš uzmahajecca, zahlanuŭšy ŭ źmiest jaje.

„Dumka i słowa, čynam stańciesia!" — hetak hučyć zahałowak ustupnoha artykułu, z jakoha dawiedwajemsia ab ideowych metach časopisi, ab čym miž inšym tam čytajem:

...„Časopiś našu „Samapomač" zakładajem z tej pieradusim metaj, kab zrabić sprobu paznachodzić u Zach. Biełarusi i paviazać z saboj dremlučyja ŭ adzinoctvie siły, jakija nia stracili jšče zdolnaści dumać pahaspadarsku i pavodle hetaha pastupać. Kličam da hetaha ŭsich. Mocna vierym, što takija adzinki ŭ nas jošć i jany adkliknucca, bo-ž heta narodny abaviazak kožnaha śviedamaha biełarusa-hramadzianina. Supolna musim radzicca, supolna pracawać i supolna adzin ad druhoha vučycca.

Dalšaj metaj „Samapomačy" jošć haspadarčaje ŭświedamleńnie šyrejšych narodnych masaŭ, pieradusim viaskowych, i pašyreńnie siarod ich znajomaści haspadarča-ziemlarobskaj techniki".

Druhi artykuł — „Kudoj išci?" ścwiardžaje ciažkoje haspadarčaje pałažeńnie Biełarusa sielanina i namiačaje darohi, jakija wiaduć jaho da lepšaj budučyni. Ab hetym čytajem u ŭspomnienym artykule miž inšym nastupnaje:

„...apynuŭsia ziemlarob u klaščach h. zv. hrašovaj haspadarki, datarnavanaj da žyćcia fabryčnaha. Ziemlarobstva, jakoje ad samoha pačatku ŭžo nie mahło sabrać u adno miejsca hetulki hrašej, jak heta zmahli rabić fabryki, ad hrašovaj haspadarki pačało padupadać, až u našyja dni amal pierastała i isnavać jak žyćciazdolny varstat pracy. Dabili ziemlarobstva: 1. niaŭmiełaść ci niemahčymaść masavaha vyrabu adnastajnych praduktaŭ (tavaraŭ), 2. niepryhatavanaść samych ziemlarobaŭ da samadziejnaha zbytu svaich-ža tavaraŭ i 3. biazmierny łancuh pryvatnych, niezaŭsiody sumlennych pierakupščykaŭ, jakija addzialajuć vytvorcu ad spažyŭca i biaruć za svajo pasiarednictva vysokija, najčaściej nieapraŭdanyja baryšy.

Skasavać hetyja try pryčyny i byt ziemlaroba biazumoŭna palepšycca.

Chto-ž da hetaha adnak voźmiecca, a ŭziaŭšysia — zrobić?

Nichto inšy, jak tolki sam-ža zacikaŭleny naš biełaruski sielanin-ziemlarob. Treba tolki, kab heta zacikaŭleńnie było pakiravana na na-

palityki Rosenberga — stwareńnia federatyŭnaj dziaržawy Litwa-Ukraina-Biełaruś.

Złučeńnie tranzytam Bałtyckaha mora z Čornym pad zahadam Polščy?

Ukrainskaja „Нэділя" padaje, što ŭ zahraničnych palityčnych kruhoch abhawarwajucca padrabiazna plany sawieckaha ambasadora ŭ Anhlii Sakolnikawa ab rearhanizacyi sawieckich finansaŭ pry dapamozie anhielska-amerykanskaha kapitału. Pawodle henaha planu dasiulešniaja finansawaja palityka SSRR u swajej asnowie padlahaje hruntoŭnaj źmienie i zahraničny kapitał atrymoŭwuje poŭnaje zabieśpiačeńnie ŭ SSRR kancesijami. Miž inšymi Anhlija atrymała-b na 99 hadoŭ u arendu Adeski port i čyhunki, jakija wiaduć da hetaha portu. Dla hetaj sprawy pašyryła-b jašče adpawiedna sietku sawieckich paŭdzionna-zachodnich čyhunak. Da supałki ŭ arendzie Adeskaha portu była-b dapuščana i Polšč, jakaja mahła-b złučyć tranzytam Čornaje mora z Bałtyckim.

Mety palityčnyja tut jasnyja. Aprača finansawych intaresaŭ, balšawiki chacieli-b zabiaśpiečycca i prad mahčymaściaj interwencyjnaj wajny, jakoj jany zaŭsiady bajacca. r.

Z biełaruskaha žyćcia.

Darahaja nawuka dla Biełarusaŭ. Da sioletniaha hodu ŭ Zach. Biełarusi byli choć 2 biełaruskija himnazii: ŭ Wilni i Nawahradku, nawuka ŭ jakich dla zhaleŭšaha biełaruskaha sialanstwa była mahčyma-dastupnaja, bo hetyja himnazii byli prywatnyja. Sioleta, jak wiedama, hetyja himnazii apynulisia poŭnaj ułasnaściaj dziaržawy, — himnazii pierajšli na ŭtrymańnie dziaržaŭnaje.

Baćki wučniaŭ hetych himnazijaŭ, asabliwa sialanie, z hetaha ŭdziaržaŭleńnia himnazijaŭ ničoha nia wyjhrali, bo tolki stracili. U prywatnych himnazijach kaštawała nawuka: ad 60 da 260 zł. u hod, h. zn u nižejšych klasach taniej, a ŭ wyšejšych—daražej, a ŭ dziaržaŭnych himnazijach roŭna pa 220 zł. u hod u kožnaj klasie. Takim čynam biełaruskamu sialanstwu pasyłać swaich dziaciej zmałku ŭžo ŭ hetyja dziaržaŭnyja biełaruskija himnazii stała niemahčyma, bo kab zapłacić za hod samaj tolki nawuki 10 cihadowaha wučnia ŭ hetych himnazijach, sielanin musić pradać dobrych 4 karowy i wykarmlenaha padświnaka.

Pry sučasnaj halicie našaha sialanstwa i abiescanieńni sialanskaj pradukcyi nawuka ŭ dziaržaŭnych himnazijach sialanskim dzieciam susim niedastupnaja.

Dziela hetaha biełaruskaje hramadzianstwa pawinna parupicca, kab na budučy hod adčynić pobač z siaredniaj škołaj i prywatnyja biełaruskija VII addziałowyja škoły pačatkawyja, jakija-b padhataŭlali wučniaŭ u V klasu siaredniaj škoły.

T.B.A. (T-wa Bieł. Aświety). Sanacyjny „Б. Звон" padaje, što ŭ Wilni arhanizujecca nowaje biełaruskaje kulturna-praświetnaje tawarystwa pad wyšpadanym nazowam. Henaje T-wa, jak pradstaŭlaje jaho Biełarusam „Б. Звон", „budzie raźwiwać pracu **pradusim** u halinie pazaškolnaje aświety, nie pakidajučy adnačasna akcyi na karyść zdabyćcia dla biełarusaŭ pad Polščaj škoły ŭ rodnaj mowie".

Usio heta dobra i kab nia było z daświedčanych faktaŭ u žyćci našym sumniwaŭ da niawiedamych „dabradziejaŭ", astawałasia-b henaje T-wa tolki prywitać. Ale woś hety sumniŭ da niawiedamych zakładčykaŭ T.B.A., bo-ž „Звон" jakraz heta i pramaŭčaŭ, i nawodzić dumku na dahadki, a što henaje T-wa maje na mecie pa hetym „**pradusim**"?

My znajem niadaŭna zachireŭšy „Centrasajuz", jaki tak-ža na papiery mieŭ pryhožuju pra hramu, ab jakoj taksama pryhoža pisaŭ „Бел. Звон", ale papiarowaja prahrama „pradusim" tak i astałasia tolki na papiery, bo „Centrasajuz" najbolš zwaročwaŭ swaju enerhiju na hetaje „pradusim", ab čym usie dobra znajuć i wiedajuć.

Dyk budziem pryhladacca, što nowaje niasie z saboju hetaje „nowaja biełaruskaja kulturna-aświetnaja" arhanizacyja.

Biezpadstaŭnyja kanfiskaty „Bieł Krynicy". Apošnimi časami adbylisia nad red. „B. Kr." dwa sudy pa kanfiskacie hazety i ŭ abiedźwioch kanfiskatach sud nie znajšoŭ padstawy kanfiskaty.

Apošni hetki sud adbyŭsia 15 h. m. za skanfiskawany numar „B. Kr.", dzie była padana sprawazdača naradaŭ Źjezdu Biełaruskaj Chr. Demokracyi 13.XII 31 h. Akt abwinawačańnia, abapiorty na daniasieńni ŭłady administracyjnaj, winawaciŭ redaktara za byccam fałšywyja wiestki padanyja ŭ hetaj sprawazdačy. Redaktar Paźniak wyświatliŭ prad sudom, što wiestki padanyja praŭdziwyja i sud jaho apraŭdaŭ.

Z Polščy.

Haspadarčyja trudnaści. Wialikaje zadoŭžańnie zemlarobstwa, až 33 miljardy zł., i paradoksalnaja niaroŭnaść cen pramysłowych i ziemlarobskich praduktaŭ wyklikali akcyju ŭradu. Akcyja ŭradu pašła dwuma nawarotami: 1) palohki ŭ spłatach prywatnych daŭhoŭ i 2) nacisk na karteli, kab abnizili ceny na pramysłowyja pradukty.

Praktyčna padzieiła heta akcyja, što spynilisia masawyja licytacyi dwaroŭ za prywatnyja daŭhi, ale razam z hetym adstrašyli roznych spekulantaŭ hrašmi, što za wialikija pracenty pazyčali hrošy; tak ža źnieachwocili banki i inšych finansistaŭ dawać pazyki ziemlarobam. Biełaruskuju wiosku pad Polščaj hetyja „palohki" adnak „ani parić ani studziać": pazyčki dla našaj wioski byli niedastupnyja, bo ich z-pad nosu wyłaŭliwali panskija dwary. Akazałasia adnak, što ŭ Polščy panom lahčej pazyčku dastać, jak strawić: zadoŭžanyja dwary jduć pad licytacyju adzin za druhim.

Kalkulacyja cenaŭ. Ad 1927 h. da hetych časoŭ zbožža pataniela na 56 prac., skacina na 12 proc., małočnyja pradukty na 52 prac.

Ad 1927 h. da hetaj pary padaraželi: štučnyja hnai — na 15 prac., ziemlarobskija mašyny — na 12 prac., kuchonnaje načyńnie — na 24 prac., nafta — na 5 prac., sierniki — na 43 prac., sol — na 3 pracenty.

Z hetaj statystyki bačym, jak mnoha pataniełi ziemlarobskija pradukty, jakija pradaje sialanstwa i na kolki padaraželi tawary fabryčnyja, jakija sialanstwa kuplaje.

Deficytowy biudžet. Hazety padajuć, što pryhatawany ŭžo prajekt dziaržaŭnaha biudžetu na budučy hod. Biudžet hety i ŭ prajekcie wyhladaje z deficytam na 350 miljonaŭ zł. Raschody prajektujucca na 2.450 miljonaŭ zł., a dachodaŭ hety prajekt spadziajecca 2.100 miljonaŭ zł. Słowam, dziaržaŭnyja raschody pierawyšajuć prychody.

Ściahiwajuć 2 załatoŭki. Ministerstwa skarbu wydała zahad, kab uradawyja instytucyi pry wypłatach zatrymliwali siarebranyja 2 załatoŭki i pierasyłali ŭ Polski Bank.

CI USIE ZAHADY POLSKICH KATALICKICH BISKUPAŬ ABAWIAZWAJUĆ KATALIKOŬ-NIEPALAKOŬ?

Hadoŭ dziesiać tamu polski Episkapat dadaŭ da ahulnych malitwaŭ refren specyjalna polskaha patryjatyčnaha charaktaru: *„Matko Boska, Królowo Korony Polskiej, módl się za nami"* i z hetym dadatkam zabawiazaŭ malitwy ŭ školach prad nawukaj i pa nawucy.

Da hetaha dadatku niaprychilna adnieślisia ŭ pieršuju čarhu baćki wučniaŭ hr.-kat. abradu ukraincy, jakich dziaciej ŭ škole prymušali mowić malitwy z hetym dadatkam.

Mitrapalit hr.-katalickaha abradu A. Šeptycki aficyjalna raźjaśniŭ, što ŭkraincaŭ hety dadatak da malitwaŭ nie abawiazwaje.

Wychodziačy z hetaha załažeńnia, nie abawiazwaje dadatak u malitwach "Matko Boska, Królowo Korony Polskiej" i katalikoŭ-biełarusaŭ.

Z zahranicy.

Što niščyć Eŭropu? Wiedamy amerykanski senatar Borah niadaŭna ŭ publičnaj pramowie ab eŭropejskaj biadzie miž inšym skazaŭ, što pakul Eŭropa nie pierastanie wydawać 80 procantaŭ swaich dachodaŭ na zbrajeńnie, datul u Eŭropie paradku nia budzie.

Piatnaccatyja ŭhodki kamunizmu ŭ Rasiei. Dnia 23 h. m. minuła 15 hadoŭ kamunistyčnaha panawańnia ŭ Rasiei. Dziela ŭtrymańnia kamunistyčnaj ułady niamała tam pała achwiar ludzkoha žyćcia. Amerykanski i Šwajcarski Čyrwony Kryž padaje statystyku hetych achwiar, jakaja wyhladaje wielmi strašna. I tak: ad pačatku balšawickaj rewalucyi da 1927 h. zabita ŭ Rasiei: 940.000 sialan. 620.000 rabotnikaŭ, 260.000 žaŭnieraŭ 48 000 pracoŭnaj intelihiencyi, 16.900 uradaŭcaŭ wajskowych i padaficeraŭ, 14.800 aficeraŭ, 4.600 duchaŭnikoŭ roznych chryścijanskich wierawyznańniaŭ, 24 biskupy i 14 asob b. carskaj siamji.

Pradwybarnaja kampanija ŭ Niamieččynie ciapier ŭ poŭnym razhary. Niamieckija i zahraničnyja hazety warožać Hitleru ŭpadak jaho ŭpływaŭ u hetych wybarach. Hetyja hazety praročać, što pierawahu woźmuć niamieckija nacyjanalisty (hugenbergaŭcy), jakija padtrymliwajuć urad Papena.

Baraćba Charwataŭ z Serbami ŭ Juhasławii. Juhasławija heta palityčny nazoŭ pawajennaj dziaržawy, u jakoj Serby čujucca panami pałažeńnia. Charwaty i Serby heta adzin i toj samy narod, jaki padzieleny tolki relihijna. Adnak hety padzieł tak hłybaka raźjadnaŭ hety narod, što raźjadnanyja častki pačali miž saboju baraćbu. Ciapier Serby trymajučysia pry ŭładzie pryciskajuć Charwataŭ, a Charwaty, baroniačysia ad ucisku, zmahajucca z Serbami. Apošnimi časami z boku Charwataŭ suproć ułady Serbaŭ wybuchnuła paŭstańnie. U wakolicach Bosnii i Dalmacyi jduć zaŭziatyja bai miž charwackimi paŭstancami i serbskimi žandarami.

Hałodny pachod u Anhlii. Anhielskija biezrabotnyja, damahajučysia pracy i chleba, naładzili pachod u stalicu Londyn. Kala 2 tysiač biezrabotnych pryšło ŭ Londyn z roznych prawincyjaŭ W. Brytanii. U Londynie maje adbycca wialikaje manifestacyja biezrabotnych damahajučychsia pracy.

ležnyja tory: na śviedamaść siły ŭ hurcie, u hramadzie. Paadzinočny čałaviek moža jšče padymać techniku vytvorčaści ŭ ziemlarobstvie, ale kłapacicca ab naležnym zbycie, a hetym samym i ab apłatnaści ŭsiej ziemlarobskaj vytvorčaści paasobny čałaviek nia moža: jon na heta za słaby i da taho—jon rynku nia znaje.

Ab usim hetym musić pakłapacicca hurt, hramada, arhanizacyja samych-ža ziemlarobaŭ. Tam bo tolki tvorycca takaja siła, jakoj nielha kupić ni za jakija hrošy, a jakaja budavała i buduje narodnaje bahaćcie ŭsich kulturnych narodaŭ na śviecie. Hetu siłu ludzkomu dabravolna arhanizavanamu hurtu daje duch samapomačy, apiertaj na vyprabavanych asnovach kooperacyi. Na kooperatyŭnaj samapomačy budavali zruby svaje samabytnaści ŭsie narody naviejšych časaŭ, na hetaj-ža samapomačy musić apiercisia i naš Narod biełaruski".

Zasłužwaje tak-ža na ŭwahu drama „Dla bližnich", tłumačanaja z mowy ŭkrainskaj. Drama heta, jakoj jašče źmieščana tolki častka, pradstaŭlaje nam ciarnisty šlach idejnaha pracaŭnika dla hramadzianstwa na hruncie kooperacyi ŭ ciomnaj wiaskowaj hłušy i ŭrešcie pieramohu jahonaj pracy. Woś-ža bačym, što i literaturny feljeton u „Samapomačy" idejnym źmiestam jak nia treba lepš datarnawany da charaktaru hetaj časopisi.

Nastupny artykuł „Z apošnich padziejaŭ" znajomić nas z sprobami siarod Biełarusaŭ šukać swaich haspadarčych padstaŭ i z radawodam paŭstańnia „Samapomačy", zaciemka „Siła kooperacyi ŭ cyfrach" padaje nam statystyku z žyćcia kooperacyi roznych kulturnych narodaŭ i artykuł „Mižnarodnaje światа aščadnaści" (31.X kožnaha hodu) maluje nam historyju hetaha światа, značeńnie aščadnaści ŭ žyćci haspadarčym i wučyć nas i zaachwočwaje być aščadnymi.

Urešcie artykuły na temy sialanskaj haspadarki: „Najnawiejšyja reformy ŭ sadoŭnictwie", „Nie prapuściecie zimawoj worki", „Čystaść, ruch i pawietra", a tak-ža ŭ kancy „Haspadarčaja chronika" zakančywajuć sapraŭdy cikawy i bahaty źmiest „Samapomačy".

Ahułam usia heta časopiś — kazaŭ-by kožny radok jaje — hłybaka pradumany i wysoka ideowa nastrojeny da adnej, adłoham u nas lažačaj sprawy—da budawańnia ŭ biełaruskim narodzie samastojnaha haspadarčaha žyćcia.

Astajecca tolki pažadać, kab namiečanaja ŭ „Samapomačy" praca ščaśliwa pałamała pieršyja lady, pamysna raźwiwałasia i jašče ŭ niedalokaj budučynie dała tak pažadanyja plady na sapraŭdy dahetul zabytych i zapuščanych biełaruskich haspadarčych honiach...

Knižnik.

Da nas pišuć.

SEKTANSTWA — HROB NARODU.

Baranawičy. Wialiki naš Biełaruski narod, ale nieščaśliwy. Nas Biełarusaŭ jość bolš 10 miljonaŭ, ale my padzieleny na čaści i ŭ kožnaj čaści adbywajucca nad nami roznyja eksperymenty. Hetyja častki našaha narodu łučyć miž saboju tolki adno pačućcio: — pačućcio narodnaje. Inšaha złučwa my nia majem. Relihii, jakaja-b nas łučyła ŭ adnu narodnuju biełaruskuju siamju, Biełaruski narod nia maje. Prawasłaŭje i katalictwa ŭ nas čužoje: adno — rasiejskaje, a druhoje — polskaje.

Rasiejskija balšawiki, paniawoliŭšy wialikuju častku našaha narodu, na miejsca rasiejskaha prawasłaŭja i polskaha katalictwa nakinuli siłaj swaju relihiju materjalistyčna-kamunistyčnuju, jakaja maje na mecie ŭščaśliwić ludzkaść praz stwareńnie čaławieka typu kolektyŭnaha. Ale, jak bačym, zamiest abiacanaha kamunistyčnaj relihijaj ščaścia na ziamli, naš narod pad uładaj balšawikoŭ apynuŭsia ŭ abrožy kamunistyčnaj niawoli.

Biełarusy pad Polščaj da hetaj pary naležali i naležać aficyjalna da rasiejskaha prawasłaŭja i polskaha katalictwa.

Z zamiažy, jakaja dziele Biełarusaŭ, dachodziać čutki, jak tam, pad sawietami, biełarusy nerwowa bjuć kułakami ŭ abrožu kamunistyčnaj niawoli, a pryhłušany zwon hetych udaraŭ hułka razdajecca pa ŭsiej Zach. Biełarusi i adbiwaje achwotu nawat wieručych u dohmy kamunistyčnaj relihii pašyrać ideju relihii materjalizmu-kamunizmu.

Prawasłaŭje dalej mocna trymajecca rasiejščyny, a katalictwa polščyny.

Narodnaja świedamaść siarod biełarusaŭ raście. Narod adkidaje ŭ žyćci relihijnym usio čužoje, šukaje swajho rodnaha. Adnačasna naš narod šukaje Praŭdy — Boha.

Padhledzili heta ŭ našym narodzie roznyja relihijnyja sekty: baptysty, metadysty, štundysty i inšyja i pawiali silnuju ahitacyju siarod našaha narodu, zachwalajučy, kožny paswojemu, swaju sektu i abiacajučy ščaście narodu pawodle swajho wučeńnia. Narod naš pačaŭ drabicca na sektanstwa. Pačynajecca ŭ narodzie relihijna-sektanskaja baraćba, jakaja asłablaje ŭ narodzie sucelnaść duchowuju i hetym kładzie narod naš u hrob.

Nie mahu ja zrazumieć, čamu ŭ nas prawasłaŭje tak uporysta trymajecca rasiejščyny, a katalictwa — polščyny? Heta adnak wielmi škodzić našamu narodu i hetym-ža Cerkwam. Para wykinuć čužackuju palityku z žyćcia relihijnaha Biełaruskaha narodu, bo hetaja palityka da dabra nie wiadzie.

M—ist.

ZABUREŃNIE SIALAN.

Zamadzičy, Žydamlanskaje hm Horadzienskaha paw Dnia 22 X. s. h Horadzienski Ziamielny Kamisar prysłaŭ u našu wiosku swaich kamornikaŭ prawodzić kamasacyju. Kali jany źjawilisia ŭ wiosku, sialanie nie dapuścili ich da wykonwańnia wyšejŭspomnienaj pracy. Ab hetym fakcie zaraz-ža byli pawiedamlenyja pawietawyja ŭłady, jakija dziela ŭspakajeńnia wysłali z Horadni ekspedycyju, złožanuju z 10 palicejskich na čale z kamisaram palicyi Naŭmanam.

Dyk woś, kali jany źjawilisia na miejsca, wojt Žydomlenskaje hminy, sabraŭšy sialan u hramadu, pačaŭ tłumačyć, što kamasacyja prawodzicca dziela ahulnaha dabra, a nie dziela kryŭdžańnia ludnaści i h. d. Ale kožny biełarus, jaki maje 2—3 hektary ziamli, wielmi dobra razumieje, jakoje dla jaho dabro i karyść z komasacyi.

Sialanie praz uw'eś čas moŭčki słuchali pramowy wojta i kiwali hałowami ŭ tacht jaho słowam. Kali wojt končyŭ hawaryć, kamorniki pad acharonaj palicyi pajšli na pole pačynać swaju pracu. Sialanie, zabraŭšy žonak i dziaciej, pajšli ŭśled za imi, i kali tyja ŭzialisia za rabotu, pačali kidać u ich kamieńniami, dy hrudami ćwiordaj ziamli. Za prykładam starejšych, nakinulisia na kamornikaŭ i palicyju žančyny, a taksama i dzieci. Pa poŭhadzinnaj baraćbie sialan z palicyjaj było ŭžo spakojna. Jak pawadyroŭ hetaje padziei aryštawali: J. Šostku, Ul. Koršaka i U. Žukoŭskaha, jakich pad mocnym palicejskim kanwojem adasłali ŭ Horadzienski wastroh.

Z.

Z kraju.

Falšywyja hrošy. Z roznych wakolic našaha kraju padajuć, što ŭ našych miastečkach na rynkach pajawiłasia wielmi mnoha falšywych 2, 5 i 10 załatowak. Sialanie, nia mohučy dobra zroblenych falsyfikataŭ adroźnić ad sapraŭdnych manet, časta bywajuć achwiarami hetaha ašukanstwa.

Strełу praz wakno. U minułym tydni zdarylisia dwa wypadki, što z pomsty susiedzi stralali praz wakno ŭ susiedziaŭ. U Bieraściejskim paw. hetkim sposabam zabity B. Protasicki, a ŭ paw. Wil.-Trockim u zaść. Katłoŭcy ranieny laśnik Siaŭrys.

Usiačyna.

Kulturny rowień dziaržaŭ. Dziela paznańnia kulturnaha roŭnia narodu, abo dziaržawy, najlepšym pakaźnikam jość lik niahramatnych. Niadaŭna mižnarodnaje statystyčnaje biuro pry Lizie Narodaŭ abwieściła statystyku niahramatnych u 1931-32 h. u roznych dziaržawach. I tak:

U Francyi niahramatnych naličwajecca — 5,9 proc. usiaho nasielnictwa, u Paŭnoč. Amerycy—6 proc., u Čechasławakii—7,4 proc., u Belhii—7,5 proc, u Estonii—10,8 proc., u Madziarščynie—13 proc., u Łatwii—18,8 proc., u Italii—26,8 proc., u Litwie—32, 8 proc., u Polščy—32,8 proc, u Baŭharyi—39,7 proc., u Hišpanii — 43 proc., u Hrecyi—43,3 proc., u Sawietach —48,7 proc, u Mekcycy—64,9 proc., u Portuhalii—65,2 proc., u Brazylii — 69,1 procantaŭ, u Indyi — 90,6 proc. U Niamieččynie, Anhlii, Šwajcaryi i Aŭstryi niahramatnych amal niama.

Cudoŭnaje azdaraŭleńnie. Mižnarodnaje katalickaje presawaje ahienstwa padaje, što miesiac tamu ŭ Lurdzie raptoŭna azdarawieła pryjechaŭšy tudy na pakłanieńnie Maci Božaj 23 hadowaja dzieŭčyna, jakaja była praz 6 hadoŭ abłožna chworaja i mieła wialikuju adkrytuju ranu na ciele. Lekarskaja kamisija pryznała, što henaje azdaraŭleńnie maje nadpryrodny charaktar.

Pieršaja prociŭrelihijnaja biblioteka paŭstała ŭ Leninhradzie. Mieścicca jana ŭ carkwie św. Ŭładzimiera. Hetak balšawiki naruhajucca nad Boham.

Nabaženstwa na miejscy zatoplenaha miesta. Na ŭschodnim bierazie Anhlii isnawała ŭ siarednich wiakoch miesta Dunwich, kataraje paśla było zalita wadoj i zatoplena. Woś-ža z hodu u hod na bierazie prad hetym miejscam adpraŭlajecca žałobnaje nabaženstwa. S'oleta na takim nabaženstwie było da tysiačy pielihrymaŭ z usiej Anhlii.

Šyšy (bandyty) taksama zwaročwajuć uwahu na kryzys. Musić nidzie na świecie tak nie pašyrany šajki šyšoŭ (bandytaŭ), jak u Amerycy, asabliwa ŭ m. Šykaho. Tam jany na žycharoŭ nawodziać prosta žach.

Niadaŭna ŭ Šykaho šyšy schapili amerykanskaha bahača Kolins'a z žonkaj i zažadali ad jaho 100 tysiač dalaraŭ wykupu. Ale Kolin zajawiŭ šyšom, što ciapier padčas kryzysu jaho dachody źmienšylisia i jon hetaj sumy wypłacić nia moža. Tady šyšy zhadzilisia na 5 tysiač dalaraŭ i puścili Kolinsa na wolu zatrymaŭšy jaho žonku pakul muž nia wypłacić hetych hrašej.

W. A.

PIERAPIŚ
Ŭ W. ŁUKONICY 1921 H.

Choć pišy biaz-konca —
Ŭ našaje staronca
Biełaruś świataja,
Sercu darahaja!

—.—

Rańniaju wiasnoju,
Wolnaju paroju,
Znoŭ śpisok rabili
Ŭ palaki chryścili.
Panok niejki staršy,
Z saboj dzieŭku ŭziaŭšy,
I papieraŭ mnoha
Wybraliś ŭ darohu.
Woś toj pan na Prudzie
Kryšku bolš marudzie —
„Łukonica Wielka!"
Pani „wučycielka"
Čuć nie abamleła —
Jeści zachacieła:
„Treba nam staracca —
Da ksiendza dabracca!"
Času mała majuć,
Skorańka pytajuć:
Kožny z nas baicca,
Kab nie pamylicca.
Pierš ad parasiaci
Stali pačynaci,
Pisali cialaty,
Pośle mamu j tatu.
Ŭ hetakim paśpiechu
Šmat było i śmiechu;
Baby, jak awiečki,
Pačali tut sprečki.
„Što mnie twaja wiera!"
„Ty maŭčy, chalera!"
„Maja wiera ruska!"
„Twaja niŭka wuzka!
Woś-ža dzieŭka taja
Sto razoŭ pytaje,
Piša wielmi skora,
Drobnieńka hawora:
„Niechaj kužny słucha,
Niech nastawi ucha:
Ja wam muwie pšecie,
A wy nic nie wiecie..."
Pan toj, choć ciarpliwy,
Što až ludziam dziwa,
Dy tut nia strymaŭsia —
Ŭziaŭ dy raskryčaŭsia.
A Kulhun nia čuje,
Kašlaje dy pluje;
Pośle dahadaŭsia —
Prostym zapisaŭsia.
Ryłka i Machnačy
Pisaŭ kožny načaj;
Łatoš — biełarusam,
Jak-by pad prymusam.
Šyłka wodziŭ-modziŭ,
Doŭhu reč zawodziŭ:
Ŭ wioscy najmudrejšy,
A pisaŭ — „tutejšy!"
„Pan Čujkiewič jaki?
Ci ty u palaki,
Ci u biełarusy
Pisać pana musim?"
„Pišy, pan, jak znaješ —
Bolej panimaješ!"
Toj, jak heta słyša,
U palaki piša.
„Nu, a pan Kudzielka,"
Kaža „wučycielka:"
„Z jakoha zawodu —
Z jazyka, z narodu?"
„Widziš, proša pani,
My nia znajem sami:
Heta lepš, ci toje?
Musić dreń aboje?!"
„Jak, pan, śmieš obražać!
Treba lepš uważać,
Bo tut kužna słowa
Jesteś užendowa."
Janka tut wialiki,
Toj, što „biezjazyki,"
Kaža: „Proša, pana,
Moža zaŭtra rana?...
Bo ja — tak pryznacca —
Wielmi staŭ bajacca:
Našto pišaš statki —
Moža na padatki?"
Janka tut waroža
I zhadać nia moža:
Ci skacinku zbolšyć,
Ci ziamielku źmienšyć?...
Jak pryšło da rečy,
Kryčyć žonka z piečy:
„Budź palak, jak ludzi,
Inakš—drenna budzie!"
Janka staŭ krucicca —
Sam siabie baicca:
Łže jon, až kanaje
I kancy chawaje.
A woś „palak" nowy —
Parabak Drazdowy!
Pryłamaŭsia ŭ wojsku
Hawaryć papolsku.
Tut pryhoda nowa:
Ciela Piatrukowa
Niejak pamiašali —
Ŭ palaki pisali.
Ksiondz naš nie zaniaŭsia —
„Biełarus" pisaŭsia:
Jon nie pamyliŭsia,
Bo takim radziŭsia.
Napisaŭšyś syta,
Paskładali kwity;
Rušyli ŭ darohu,
Dziakujučy Bohu.
Praŭda, ci trafunak —
Zaŭtra byŭ rachunak:
„Łukonica — wioska"
Praz noč stała „polska!"
Ščyra padličali
Tych, što zapiwali,
Palakoŭ — ci trusaŭ —
Bolš jak biełarusaŭ!
Woś-ža, mocny Boža!
Chto nam tut pamoža?
Bo my, bačym sami —
Barany časami...

Redaktar J. Paźniak. Biel. Druk. im. Fr. Skaryny. Wilnia, Zawalnaja Nr. 6—10. Wydawiec A. Šutowič